

Hoe zet je in op toetsmotivatie van leerlingen?

Daphné Van Looy

Steunpuntstudiedag 14 oktober 2024

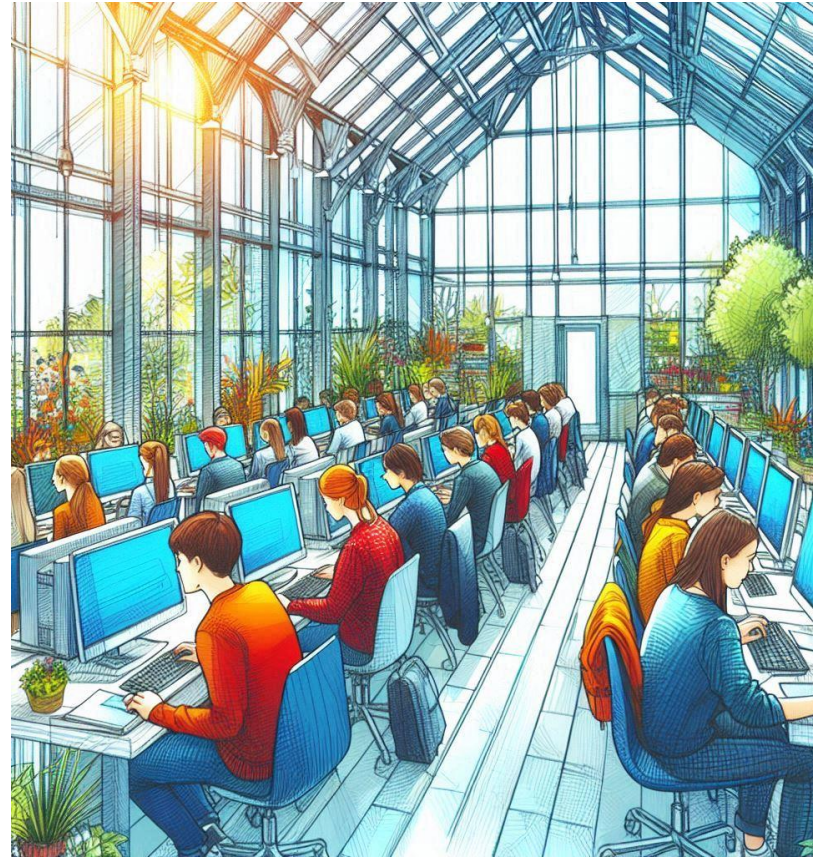
Overzicht van deze presentatie

- ▶ Waarom onderzoek naar toetsmotivatie?
- ▶ Wat is toetsmotivatie?
- ▶ Hoe kunnen we inzetten op toetsmotivatie?

Toetsmotivatie: Waarom is onderzoek nodig?

**“Vergelijk het met het
groeien van planten [...]. In
een kas kan je op grote
schaal de kwaliteit meten
door cijfers te verzamelen.
Klassen zijn kassen, maar
kinderen zijn geen planten
[...].”**

Karl Mannheim (1940)

Het belang van onderzoek naar toetsmotivatie

- ▶ Data over onderwijskwaliteit [↗](#)
- ▶ Grootchalig (inter)nationaal onderwijsonderzoek [↗](#)

→ Uitspraken over onderwijskwaliteit en –hervormingen (OECD, 2022; Vlaamse regering, 2022)

- ▶ Onderzoek toont herhaaldelijk **samenhang tussen toetsmotivatie en toetsresultaten** van leerlingen (Hofverberg et al., 2022; Sijm et al., 2020)
- ▶ Groeiende bezorgdheid over bias in toetsresultaten omwille van verschillen in toetsmotivatie tussen (groepen) leerlingen (Eklöf & Knekt, 2017)

STEUNPUNT CENTRALE TOETSEN IN ONDERWIJS

Krachtlijn 3: Betrouwbaar en valide toetsen

Als we alle leerlingen met een vergelijkbare vaardigheid een eerlijke kans willen geven om vergelijkbare toetsresultaten te behalen, moeten we ons bewust zijn van de eventuele rol van toetsmotivatie.

Toetsmotivatie: Wat is dat?

Toetsmotivatie vanuit een kwantitatief beeld

- ▶ Traditioneel beeld vanuit verwachtingswaardetheorie (Wigfield & Eccles, 2000)
- ▶ Hoeveelheid motivatie

Verwachtingswaardetheorie (Wigfield & Eccles, 2000)

High-stakes toets = meer gemotiveerd

Low-stakes toets = minder gemotiveerd → **Niet alle leerlingen!** (Eklöf, 2010; Hofverberg, 2022; Sijm et al., 2020)

Toetsmotivatie vanuit een kwalitatief beeld

- ▶ Alternatief beeld vanuit integratie **doeloriëntatietheorie** (Elliot et al., 2011) en **zelfdeterminatietheorie** (Ryan & Deci, 2017)
- ▶ Types motivatie

Toetsmotivatie is "datgene wat een leerling drijft" om zich in te zetten voor een toets en door te zetten tijdens de toets met als doel om de kennis en vaardigheden die getoetst worden zo accuraat mogelijk te tonen.

Diverse doelen

Diverse motieven

		Doeloriëntatietheorie		
		Taakdoel	Zelfdoel	Anderdoel
Miniatietheorie	Autonome motieven	Proberen om veel vragen juist (of weinig vragen fout) te hebben, gedreven door uitdaging, plezier (i.e., intrinsieke motieven)	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan in het verleden , gedreven door ...	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan anderen , gedreven door ...
	Gecontroleerde motieven	Proberen om veel vragen juist (of weinig vragen fout) te hebben, gedreven door interne (i.e., schaamte; i.e., geïntrojecteerde motieven) of externe (vb. verwachtingen; i.e., extrinsieke motieven) druk	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan in het verleden , gedreven door ...	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan anderen , gedreven door ...

Werkt dit raamwerk om toetsmotivatie bij centrale toetsen in kaart te brengen?

Welke doelen en motieven hebben leerlingen bij het deelnemen aan centrale toetsen?

		Doeloriëntatietheorie			
		Taakdoel	Zelfdoel	Groeidoel	Anderdoel
Zelfdeterminatietheorie	Autonome motieven	Proberen om veel vragen juist (of weinig vragen fout) te hebben, gedreven door uitdaging, plezier (i.e., intrinsieke motieven) of persoonlijke zinvolheid (i.e., geïdentificeerde motieven)	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan in het verleden , gedreven door ...	Proberen om beter te worden naar de toekomst toe , gedreven door ...	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan anderen , gedreven door ...
	Gecontroleerde motieven	Proberen om veel vragen juist (of weinig vragen fout) te hebben, gedreven door interne (i.e., schaamte; i.e., geïntrojecteerde motieven) of externe (vb. verwachtingen; i.e., extrinsieke motieven) druk	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan in het verleden , gedreven door ...	Proberen om beter te worden naar de toekomst toe , gedreven door ...	Proberen om het beter (of niet slechter) te doen dan anderen , gedreven door ...

Hoe houdt toetsmotivatie verband met toetsresultaten?

Taakdoelen

Zelfdoelen

Groeidoelen

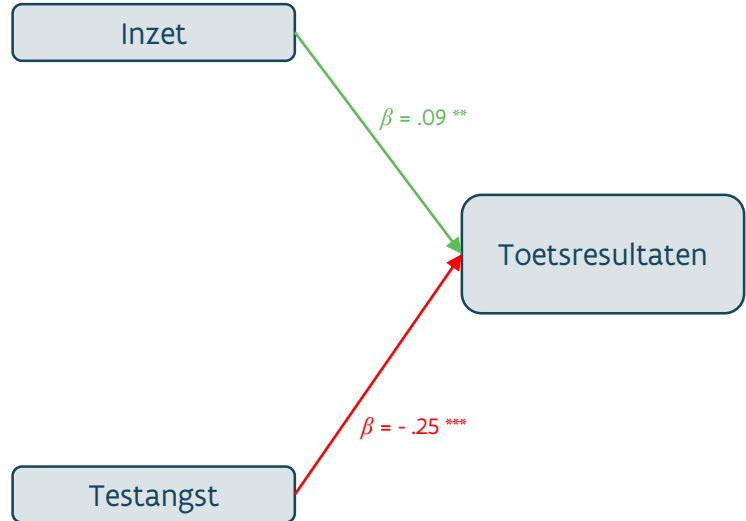
Anderdoelen

Intrinsieke motieven

Geïdentificeerde motieven

Geïntrojecteerde motieven

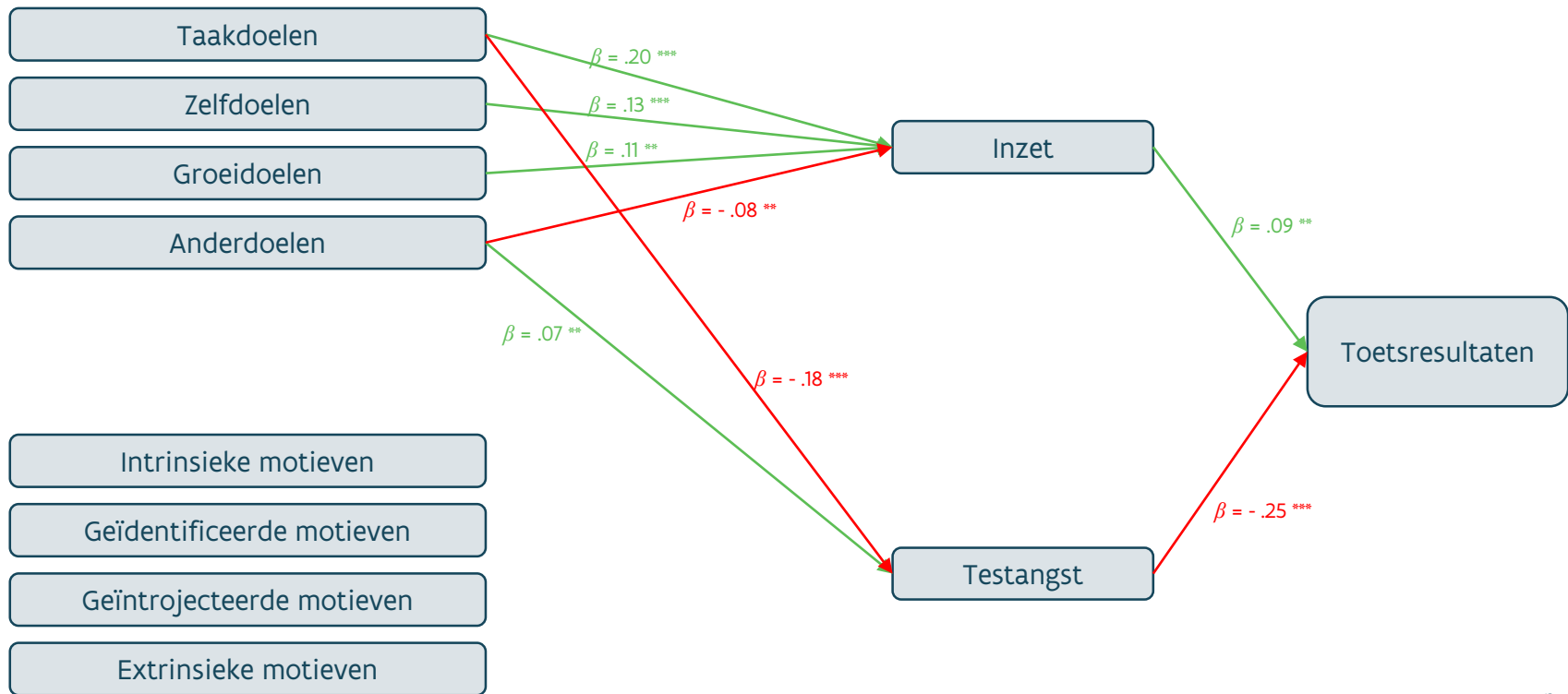
Extrinsieke motieven

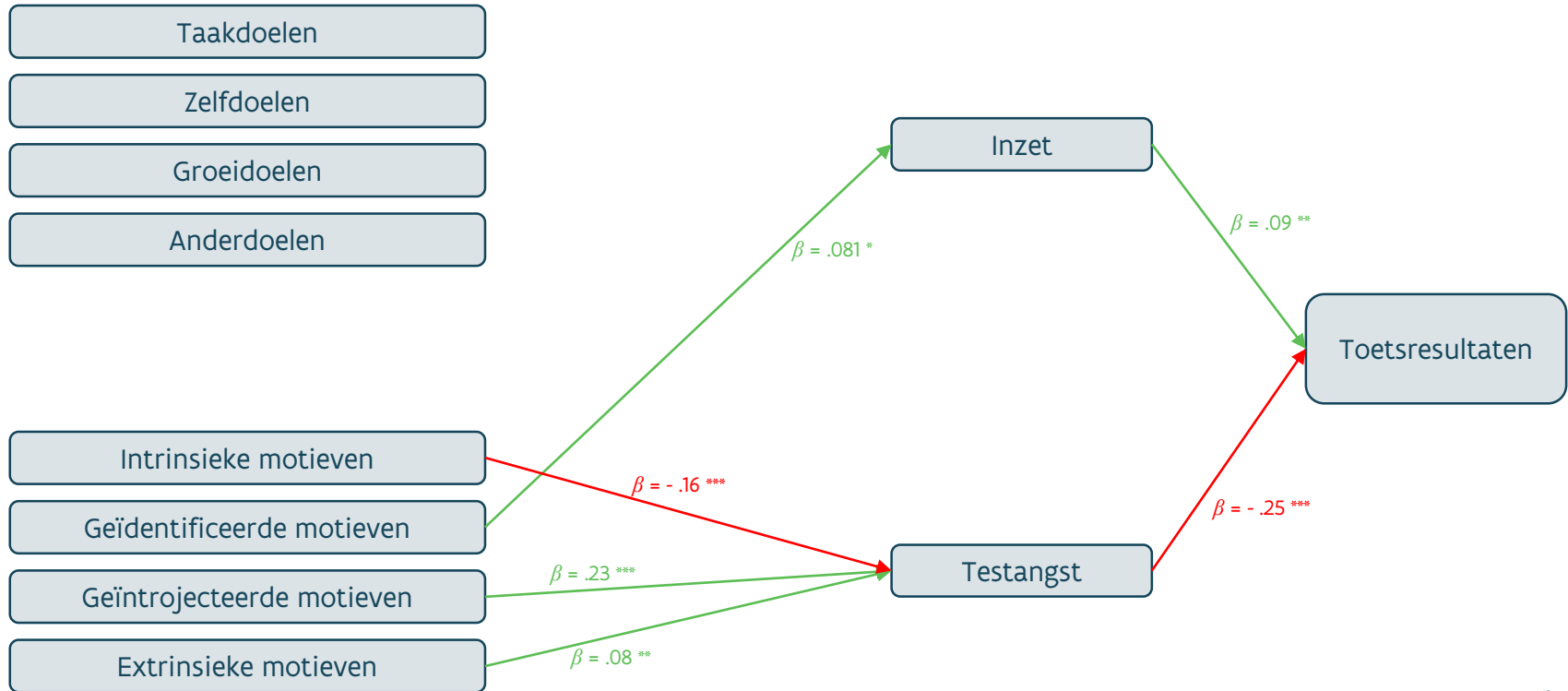
* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

Toetsmotivatie: Hoe kunnen we daarop inzetten?

Hoe motiveer je leerlingen voor een toets?

- ▶ Scan de QR-code en deel jouw idee
- ▶ Surf naar www.menti.com
- ▶ Deel jouw idee via de code **8188 3642**

De rol van toetsintroductie

Toetsintroductie ?!

De context kan een rol spelen in de uiting van (toets)motivatie (Benita et al., 2014, 2017; Michou et al., 2016)

Hoe scholen en leerkrachten de toets introduceren kan mogelijk verschillen in toetsmotivatie – en toetsprestaties verklaren tussen scholen, klassen en leerlingen (Hawthorne et al., 2015; Knekta, 2017)

Introductie kan variëren in:

1. **Toetsklimaat**
Ontwikkelingsgericht vs. *Prestatiegericht*
2. **Communicatiestijl**
Autonomie-ondersteunend vs. *controlerend*
3. **Gevolgen**
No stakes, school at stakes vs. student at stakes

1. Toetsklimaat

Toetsklimaat krijgt vorm via doelstructuren, of omgevingssignalen die aandacht vestigen op bepaalde doelen in een prestatiecontext (Pahljina-Reinić & Kolić-Vehovec, 2017)

- **Ontwikkelingsgerichte doelstructuren** → aandacht op leren en verbeteren van competenties (i.e. triggers van taakdoelen, zelfdoelen, groeidoelen)
- **Prestatiegerichte doelstructuren** → aandacht op (de beste) prestatie (i.e. triggers van anderdoelen)

2. Communicatiestijl

De communicatiestijl is de wijze waarop een toets, en bijbehorend doel, gekaderd wordt:

→ **Autonomie-ondersteunende stijl**

& ontwikkelingsgericht toetsklimaat

→ **Controlerende stijl**

& prestatiegericht toetsklimaat

3. Toetsgevolgen

“Staat die toets op punten?”

Onderzoek toont dat toetsmotivatie varieert in functie van de **consequenties van de toets**

(Rutkowski & Wild, 2015; Zhao et al., 2020, 2022)

- Persoonlijke relevantie aan de toets is effectief in het verhogen van toetsresultaten, hoewel dat “niet op punten” niet noodzakelijk interfereert met toetsmotivatie en toetsresultaten (Baumert & Demmrich, 2001; Finney et al., 2016)

Recent onderzoek onderscheidt drie soorten gevolgen voor leerlingen (Zhao et al., 2020, 2022) :

Toets zonder gevolgen
("No stakes")

Bv. Algemene
onderzoeksrapporten

Toets met gevolgen voor school
("School at stakes")

Bv. Rapport over
schoolkwaliteit

Toets mét gevolgen
("Student at stakes")

Bv. Schoolresultaten en
voortgangsbepalingen

Introductie kan variëren in klimaat, stijl en gevolgen ...

		No stakes	School at stakes	Student at stakes
Ontwikkelingsgericht klimaat	Autonomie-ondersteunende stijl	Introductie 1	Introductie 2	Introductie 3
	Controlerende stijl			
Prestatiegericht klimaat	Autonomie-ondersteunde stijl			
	Controlerende stijl	Introductie 4	Introductie 5	Introductie 6

Opzet van het onderzoek

Praktisch

► 29 januari tot 29 maart 2024

► 302 leerlingen

- 169 jongens, 132 meisjes, 1 X
- Diverse achtergronden
 - x 198 Nederlandstalige leerlingen
 - x 92 meertalige leerlingen
 - x 12 anderstalige leerlingen

► 3de jaar secundair onderwijs

- 14.43 jaar (SD = .69)

► 15 scholen

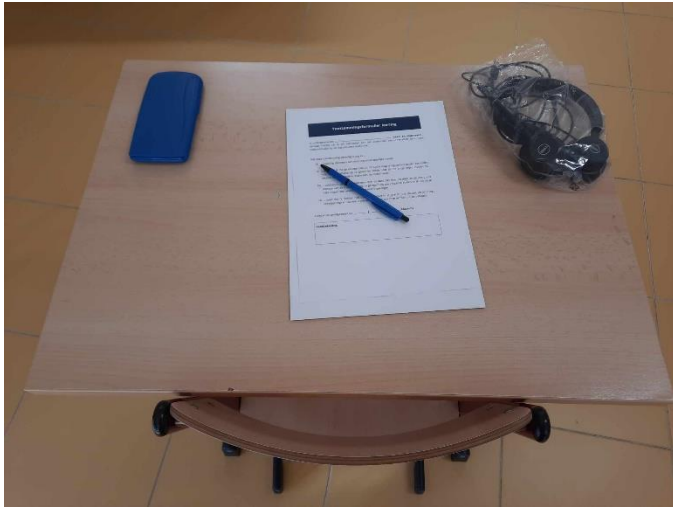
- Alle netten
 - x 123 gemeenschapsonderwijs
 - x 135 vrij gesubsidieerd onderwijs
 - x 44 officieel gesubsidieerd onderwijs

Alle finaliteiten

- x 170 doorstroomfinaliteit
- x 58 dubbele finaliteit
- x 74 arbeidsmarktfinaliteit

Authentieke onderzoekopzet

1. Klassikale introductie van het praktisch verloop
2. Toetsintroductie
3. Wiskundetoets
4. Vragenlijst
5. Nabespreking

6 Toetsintroducties

		No stakes	School at stakes	Student at stakes
Ontwikkelingsgericht klimaat	Autonomie-ondersteunende stijl			
	Controlerende stijl			
Prestatiegericht klimaat	Autonomie-ondersteunde stijl			
	Controlerende stijl			

Voorbeeld: toetsintroductie 1

Ontwikkelingsgerichte introductie in een **autonomie-ondersteunende** stijl van een “no stakes” grootschalige toets

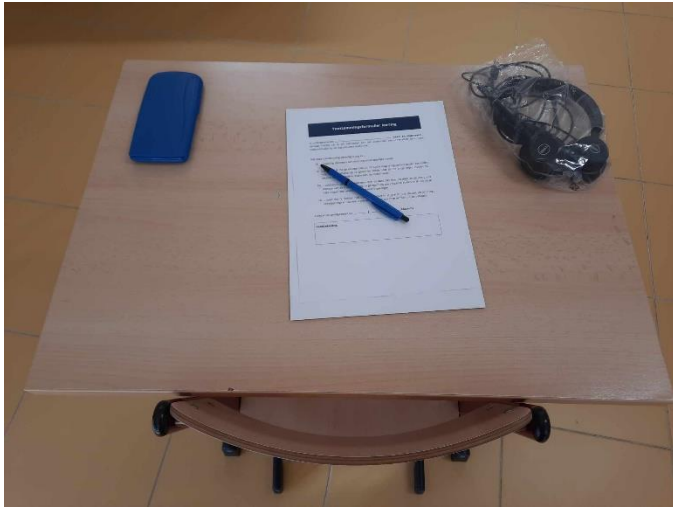

Voorbeeld: toetsintroductie 6

Prestatiegerichte introductie in een **controlerende** stijl van een “**student at stakes**” grootschalige toets

Authentieke onderzoekopzet

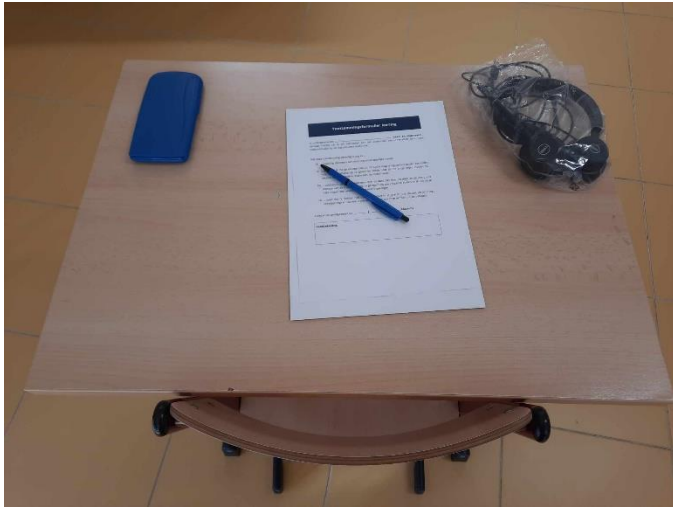

1. Klassikale introductie van het praktisch verloop
2. Introductiefilmpje
3. Wiskundetoets
4. Vragenlijst
5. Nabespreking

Wiskundetoets

- ▶ Peiling wiskunde 1ste **graad** A- en B-stroom (2022)
 - Tabellen en diagrammen
 - Metend rekenen

Authentieke onderzoekopzet

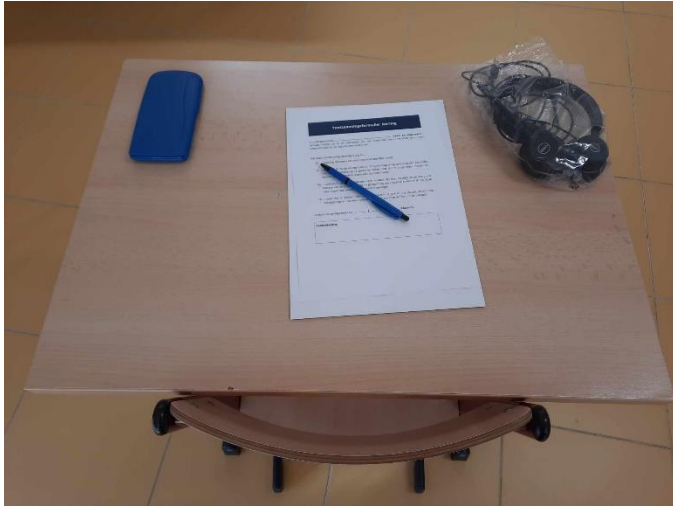

1. Klassikale introductie van het praktisch verloop
2. Introductiefilmpje
3. Wiskundetoets
4. Vragenlijst
5. Nabespreking

Vragenlijst

- Ervaring van de introductie van de toets
- Toetsindruk
- Toetsmotivatie
- Wiskundemotivatie
- Achtergrondvragenlijst

Authentieke onderzoekopzet

1. Klassikale introductie van het praktisch verloop
2. Introductiefilmpje
3. Wiskundetoets
4. Vragenlijst
5. Nabespreking

Eerste resultaten

Worden de introducties begrepen zoals bedoeld?

- Introducties worden algemeen geïnterpreteerd zoals beoogd

		No stakes		School at stakes		Student at stakes	
Ontwikkelingsgericht klimaat	Autonomie-ondersteunende stijl	Introduce 1		Introduce 2		Introduce 3	
	Controlerende stijl						
Prestatiegericht klimaat	Autonomie-ondersteunde stijl						
	Controlerende stijl	Introduce 4		Introduce 5		Introduce 6	

☒ ontwikkelingsgericht
☒ autonomie-ondersteunend

☒ prestatiegericht
☒ controlerend

☒ No stakes
☒ School at stakes
☒ Student at stakes

Worden de introducties begrepen zoals bedoeld?

► Introducties worden algemeen geïnterpreteerd zoals beoogd, maar ...

		No stakes	School at stakes	Student at stakes	
Ontwikkelingsgericht klimaat	Autonomie-ondersteunende stijl	Introductie 1	Introductie 2	Introductie 3	☒ Controlerend ☒ Prestatiegericht
	Controlerende stijl				
Prestatiegericht klimaat	Autonomie-ondersteunde stijl				☒ Controlerend ☒ Prestatiegericht
	Controlerende stijl	Introductie 4	Introductie 5	Introductie 6	

Hoe kunnen we leerlingen **ondersteunen** zodat ze **optimaal gemotiveerd** kunnen deelnemen aan grootschalige toetsen en **tonen wat ze kunnen** zonder dat ze daarbij overmatige **druk of spanning** ervaren?

Hoe kunnen we leerlingen
ondersteunen zodat ze
optimaal gemotiveerd
kunnen deelnemen aan
groots
toner
zonde
overm
spann

Ervaring van introductie ↔ Introductie

	Ervaring	Introductie
Testangst	10,7%	2,5%
Toetsmotivatie	9,1% - 31,4%	1% - 5,2%
Toetsprestaties	8%	1,3%

Toetsintroductie

Toetsmotivatie

Testangst

Toetsresultaten

**Hoe verhoudt de ervaren
introductie zich tot
toetsmotivatie?**

Rol van introductie bij toetsmotieven

Autonomie-ondersteunend

Ontwikkelingsgericht

Controlerend

Prestatiegericht

No stakes

School at stakes

Student at stakes

Intrinsieke motieven

Geïdentificeerde motieven

Geïntrojecteerde motieven

Extrinsieke motieven

Rol van introductie bij toetsmotieven

Autonomie-ondersteunend

Ontwikkelingsgericht

Controlerend

Prestatiegericht

No stakes

School at stakes

Student at stakes

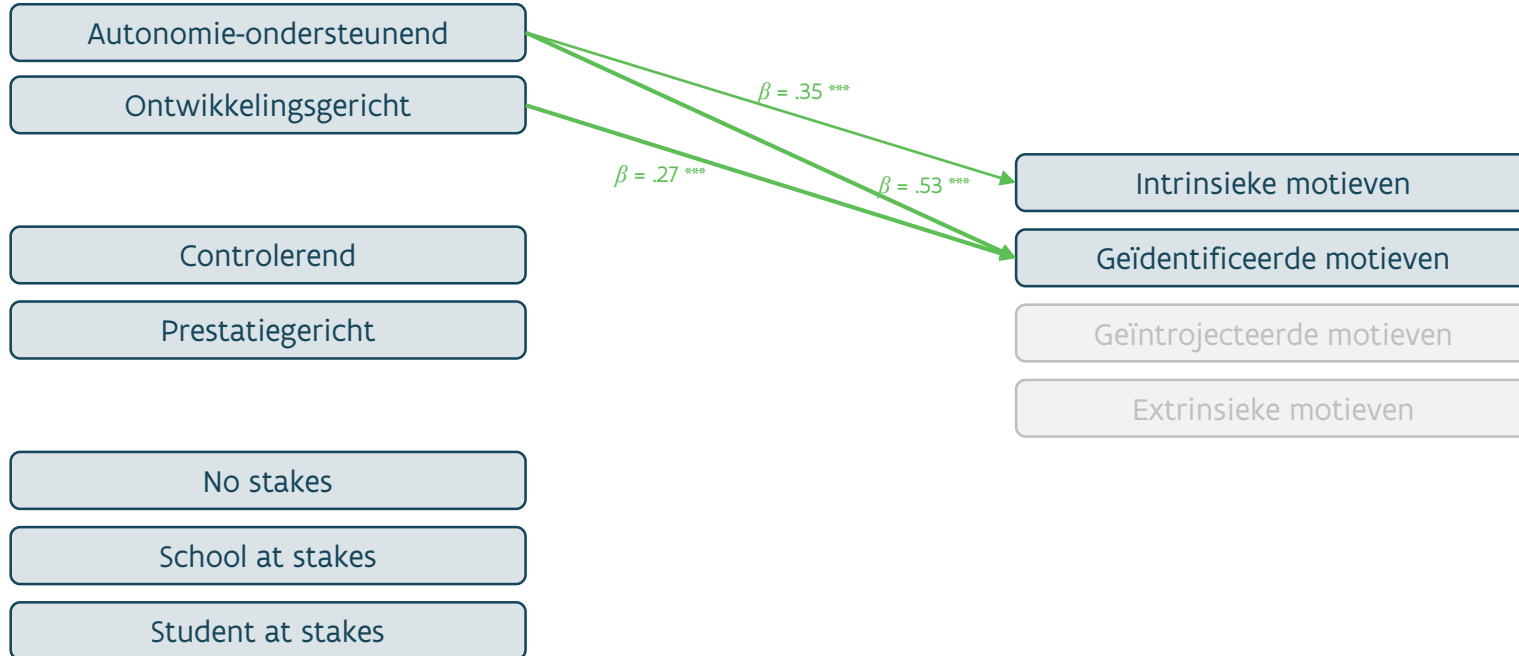
Intrinsieke motieven

Geïdentificeerde motieven

Geïntrojecteerde motieven

Extrinsieke motieven

Rol van introductie bij toetsmotieven

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

Rol van introductie bij toetsmotieven

Autonomie-ondersteunend

Ontwikkelingsgericht

Controlerend

Prestatiegericht

No stakes

School at stakes

Student at stakes

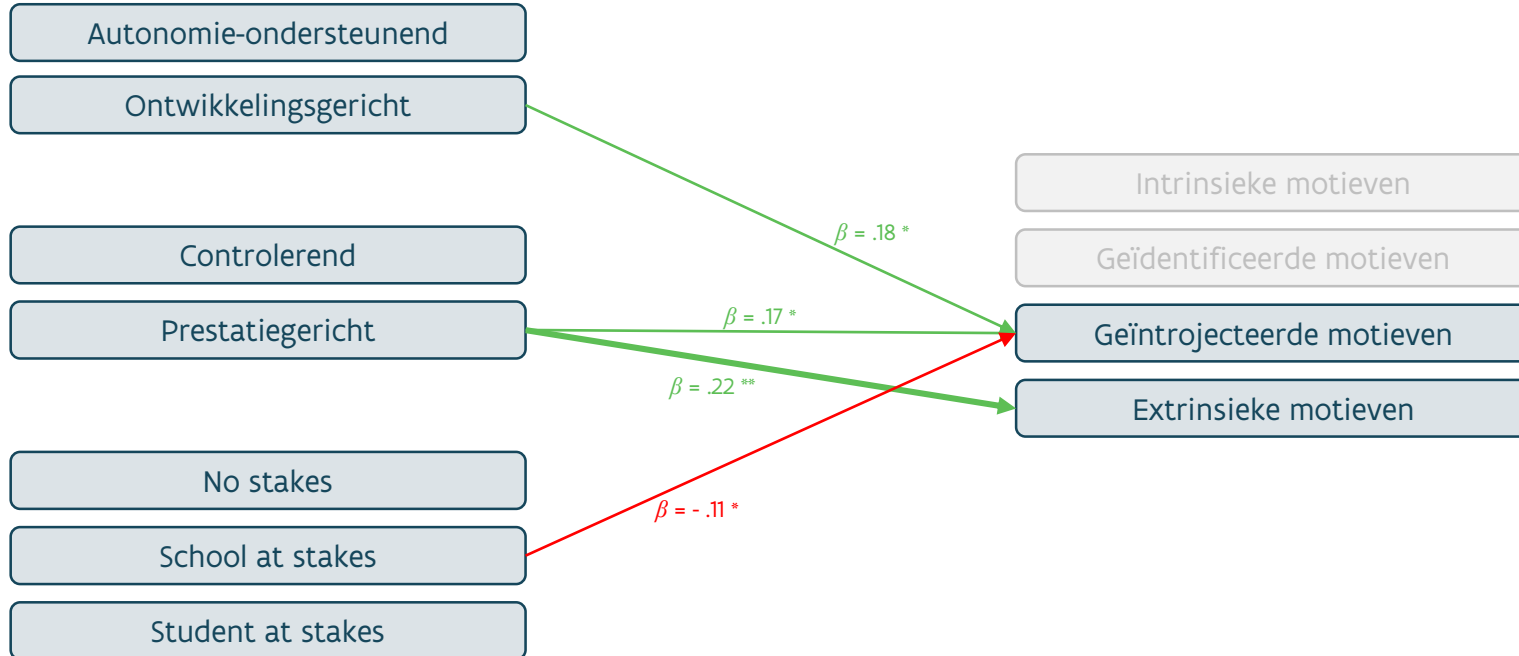
Intrinsieke motieven

Geïdentificeerde motieven

Geïntrojecteerde motieven

Extrinsieke motieven

Rol van introductie bij toetsmotieven

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

Rol van introductie bij toetsdoelen

Autonomie-ondersteunend

Ontwikkelingsgericht

Controlerend

Prestatiegericht

No stakes

School at stakes

Student at stakes

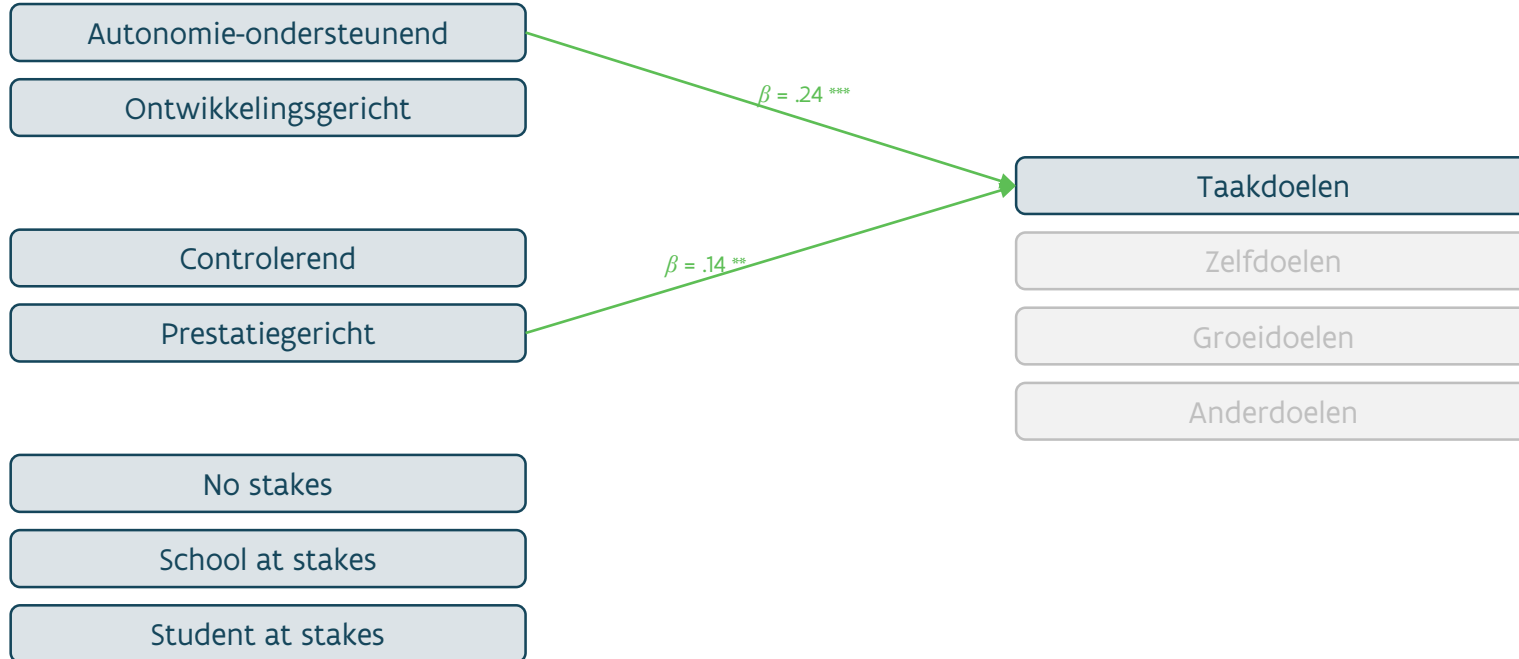
Taakdoelen

Zelfdoelen

Groeidoelen

Anderdoelen

Rol van introductie bij toetsdoelen

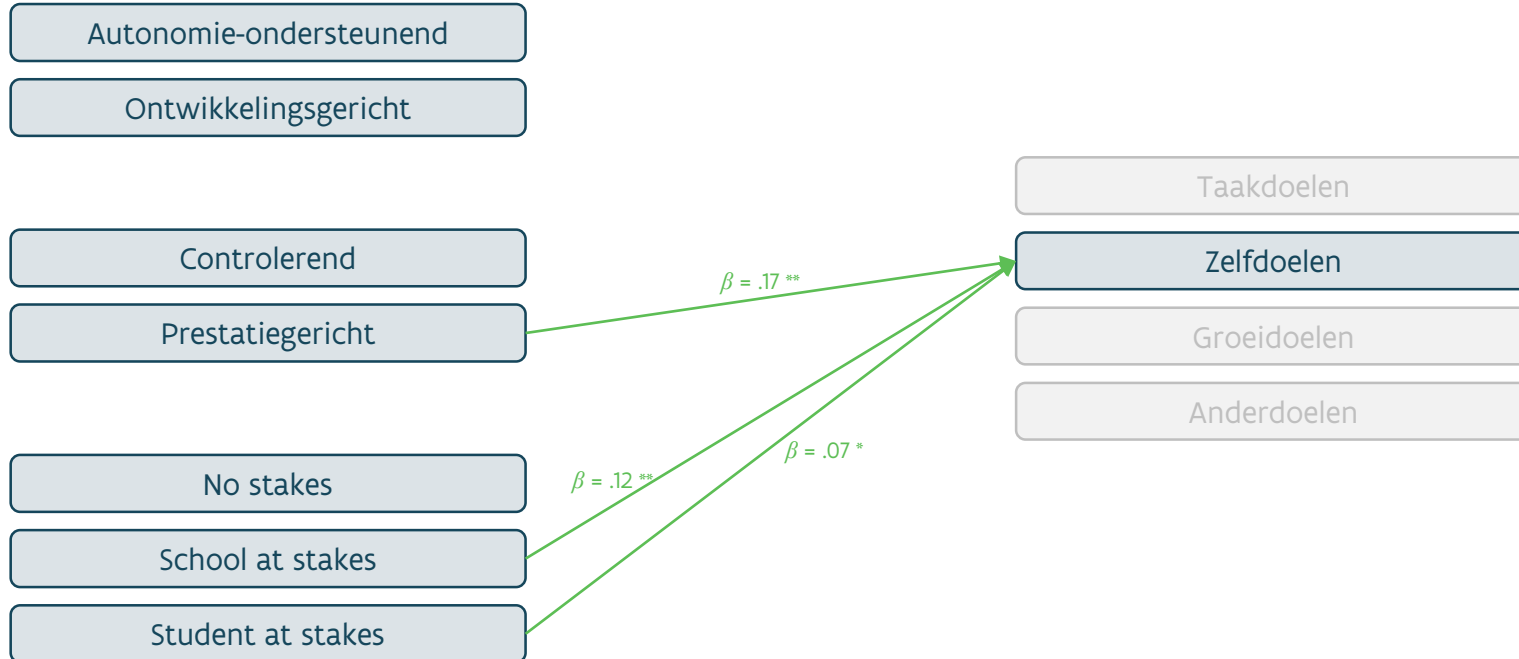

* $p < .05$

** $p < .01$

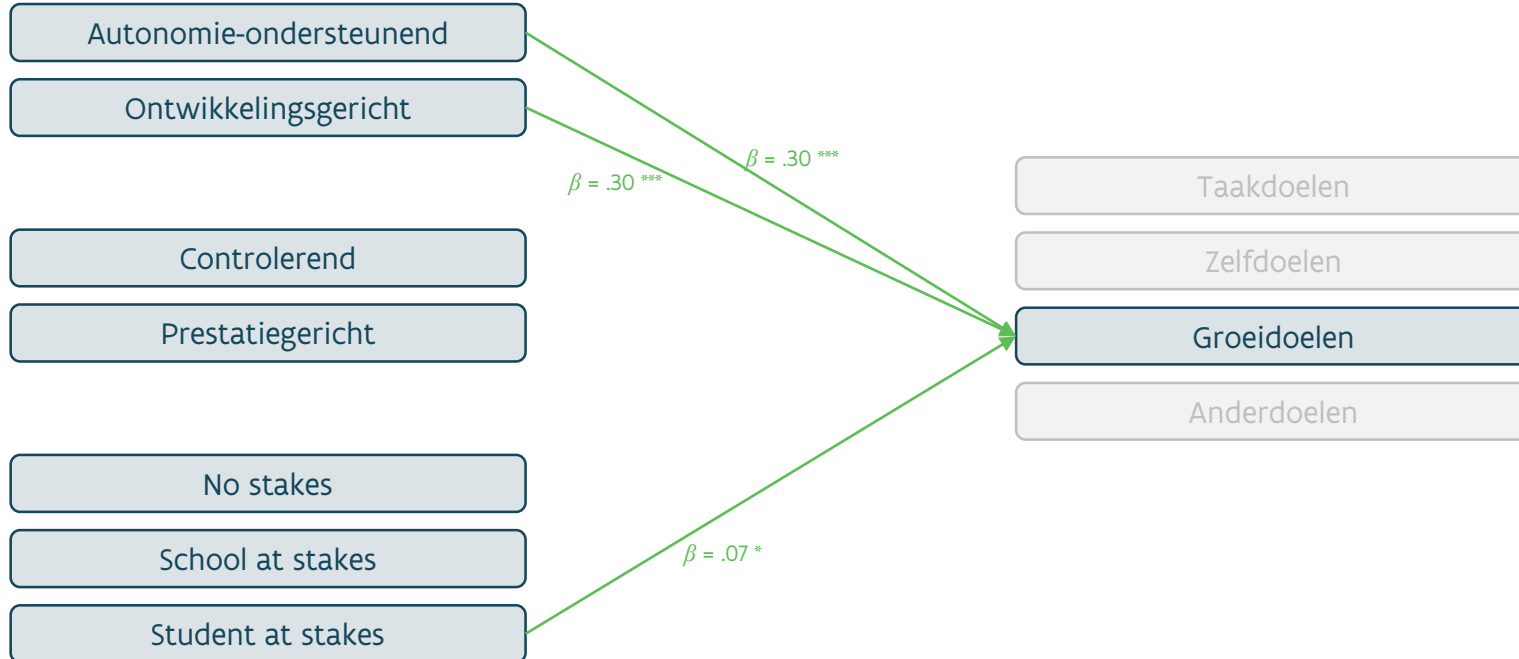
*** $p < .001$

Rol van introductie bij toetsdoelen

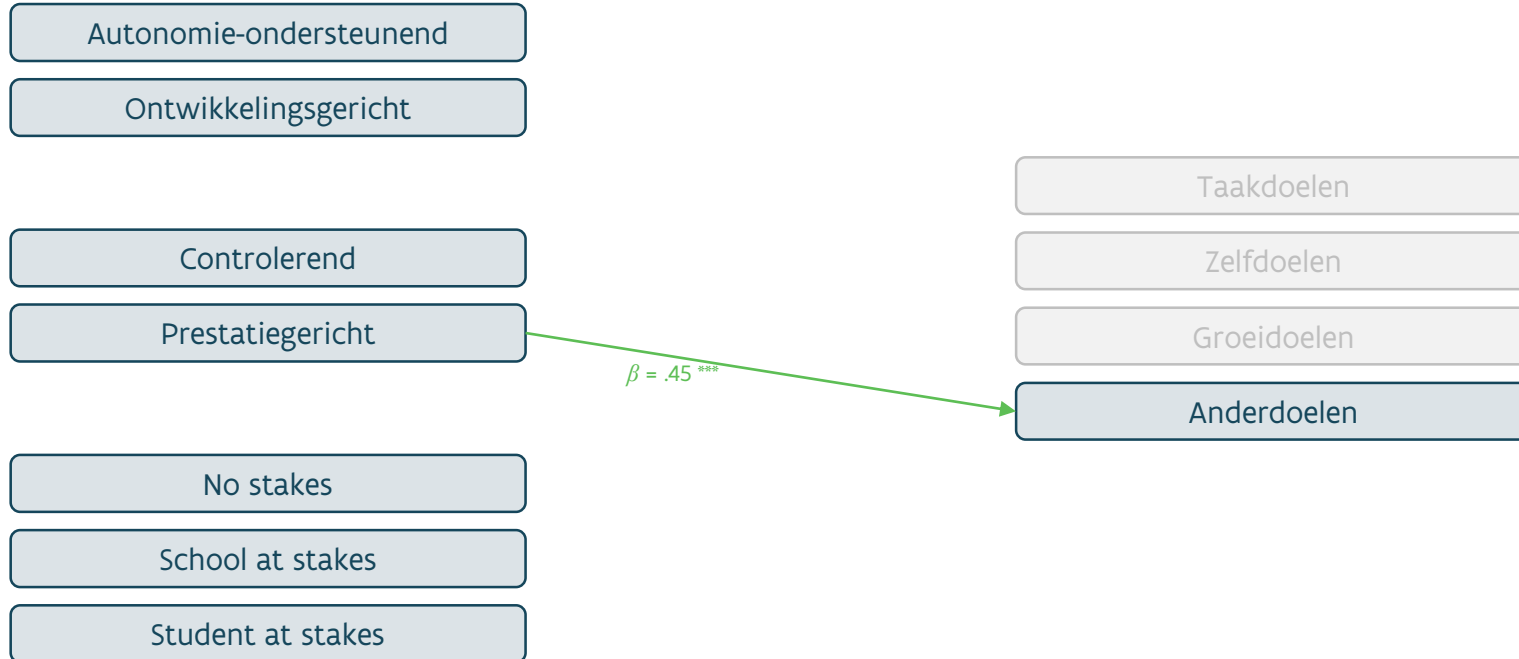
* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

Rol van introductie bij toetsdoelen

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

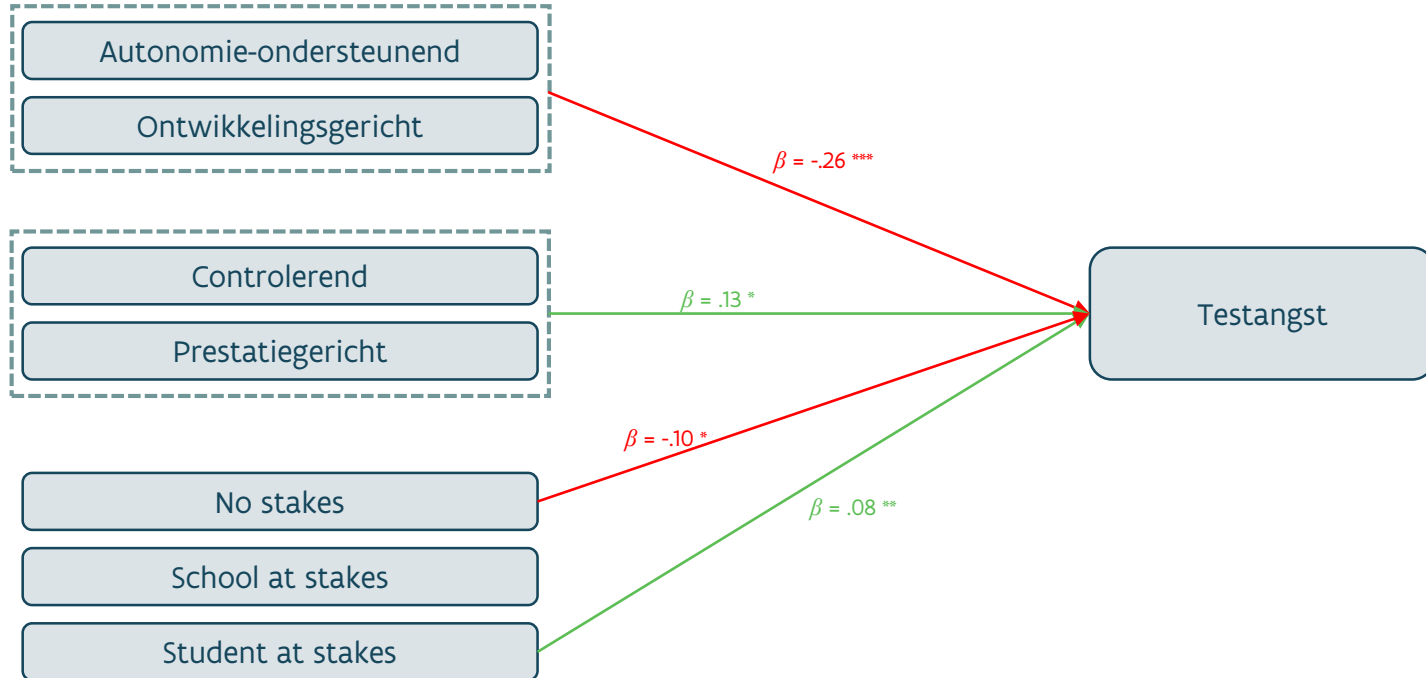
Rol van introductie bij toetsdoelen

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

**Hoe verhoudt de ervaren
introductie zich tot testangst?**

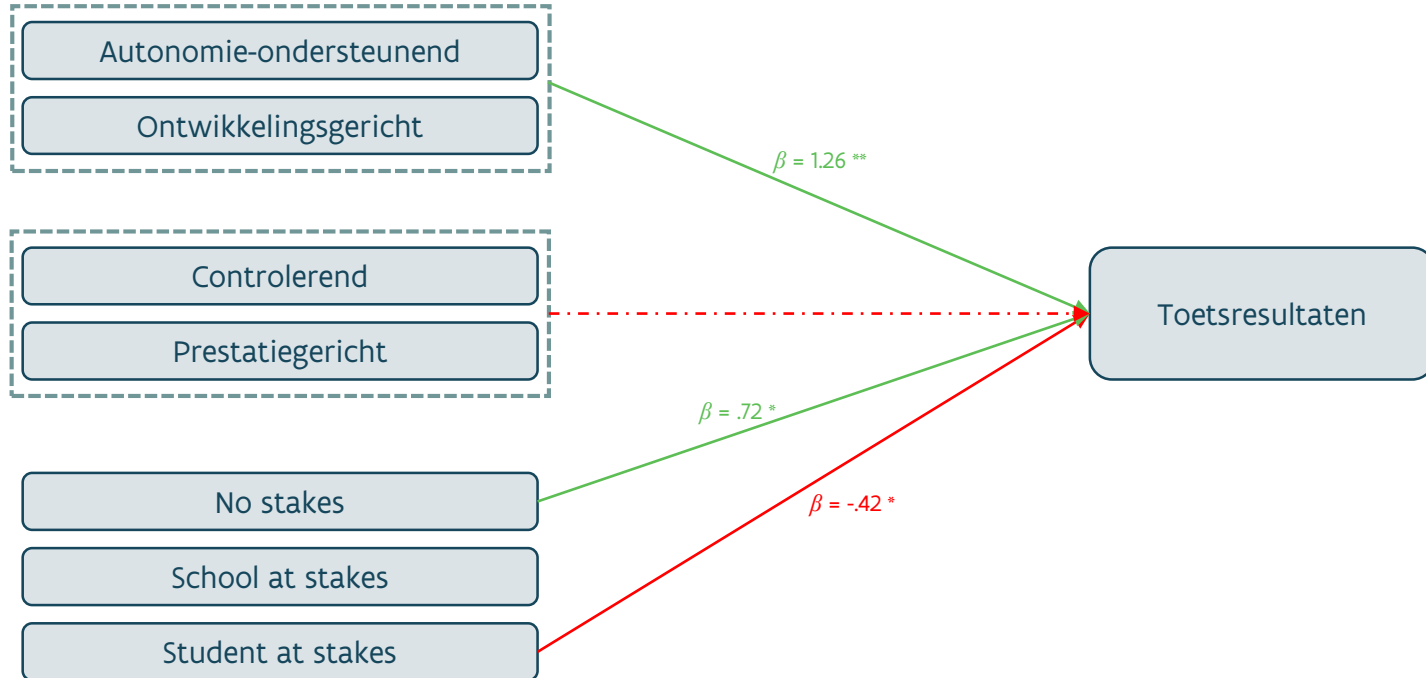
Rol van introductie bij testangst

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

**Hoe verhoudt de ervaren
introductie zich tot
toetsresultaten?**

Rol van introductie bij toetsresultaten

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

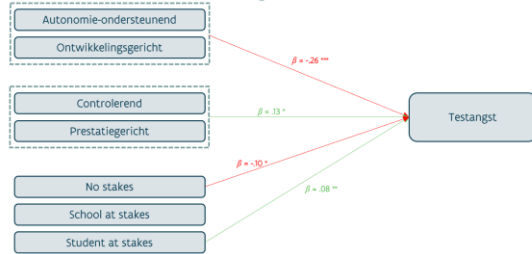
Hoe kunnen we leerlingen optimaal ondersteunen om te tonen wat ze kunnen?

Eerste resultaten

1. De sleutelrol van testangst

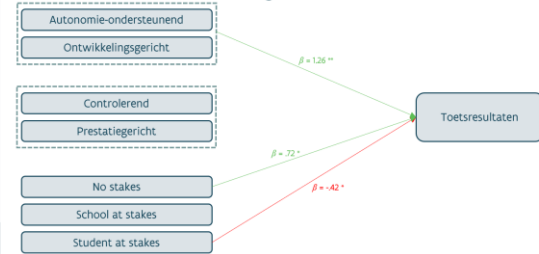
- ▶ De introducties die samengaan met verhoogde testangst, leiden tot lagere prestaties
- ▶ De introducties die samengaan met verlaagde testangst, leiden tot hogere prestaties

Rol van introductie bij testangst

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

Rol van introductie bij toetsresultaten

* $p < .05$
** $p < .01$
*** $p < .001$

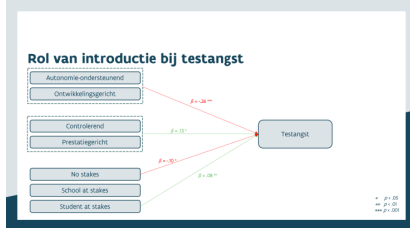
1. De sleutelrol van testangst

- De introducties die samengaan met verhoogde testangst, leiden tot lagere prestaties
- De introducties die samengaan met verlaagde testangst, leiden tot hogere prestaties

1. De sleutelrol van testangst

- ▶ De introducties die samengaan met verhoogde testangst, leiden tot lagere prestaties
- ▶ De introducties die samengaan met verlaagde testangst, leiden tot hogere prestaties

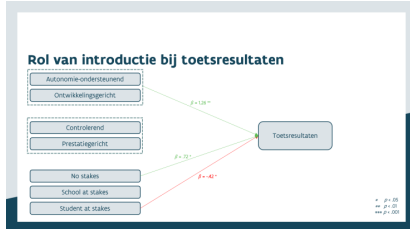
Autonomie-ondersteunend communiceren

- ✓ *Aanmoedigen en vertrouwen uiten*
- ✓ *Betekenisvolle redenen geven*

Ontwikkelingsgericht klimaat vormgeven

- ✓ *Nadruk leggen op leren (uit fouten)*
- ✓ *Duiden van rol in verdere ontwikkeling*

Aandacht wegschuiven van individuele gevolgen

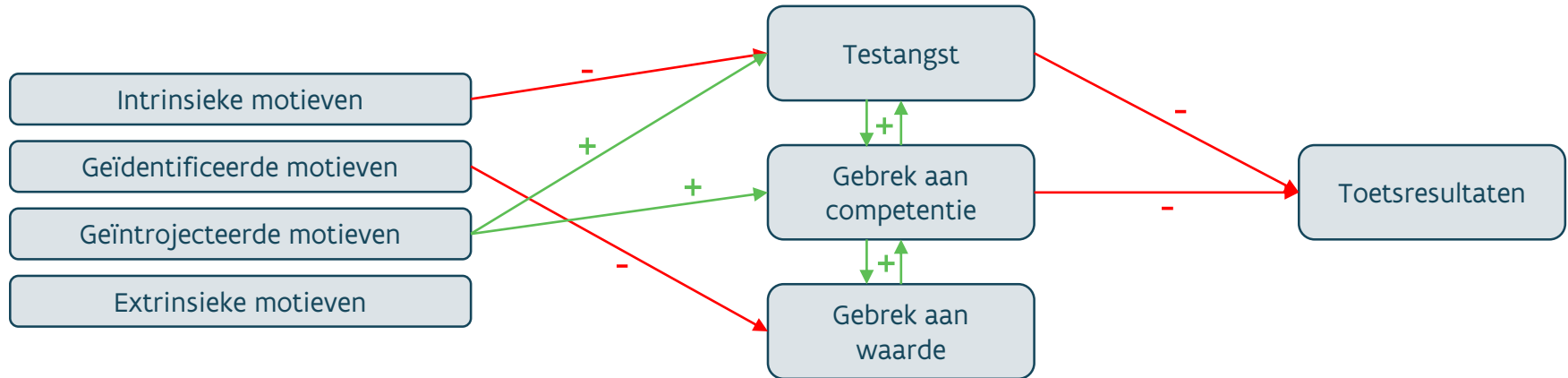

2. De rol van toetsmotieven en toetsdoelen

- ▶ Minder eenvoudig direct te relateren aan prestaties
- ▶ Invloed via diverse “tussenstations”
 - Testangst
 - Gebrek aan motivatie vanuit gebrek aan waarde
 - Gebrek aan motivatie vanuit gebrek aan competentiegevoel

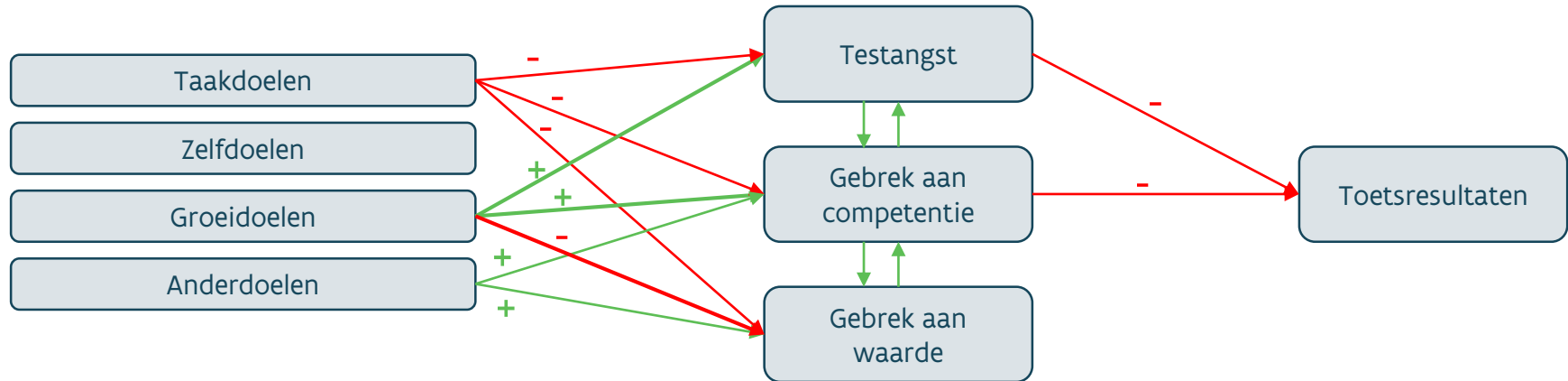
2a. Toetsmotieven

- ▶ Positieve effecten van **plezier** en **zinnvolheid**
- ▶ Negatieve effecten van **interne druk**

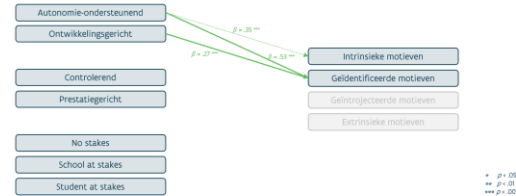
2b. Toetsdoelen

- Positieve effecten van **taakdoelen**
- Negatieve effecten van **anderdoelen**
- Gemengde effecten van **groeydoelen**

2. De rol van toetsmotieven en toetsdoelen

Rol van introductie bij toetsmotieven

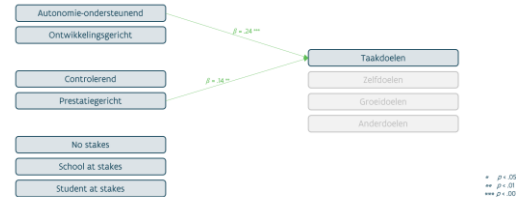

Autonomie-ondersteunend communiceren

Ontwikkelingsgericht klimaat vormgeven

Of: prestatiegericht (in autonomie-ondersteunende stijl!)

Rol van introductie bij toetsdoelen

Voorlopige conclusie

Punten (of individuele gevolgen) benadrukken ≠ motivatie verhogen

Benadrukken van het **ontwikkelingsgerichte, formatieve doel** van de toets in functie van het bijleren uit wat goed gaat en wat beter kan

Autonomie-ondersteunend communiceren door leerlingen aan te moedigen, vertrouwen en betekenisvolle uitleg te geven

STEUNPUNT
CENTRALE TOETSEN
IN ONDERWIJS

Nog vragen?

Daphne.VanLooy@UGent.be

www.steunpunttoetsen.be

Visie

Benieuwd naar hoe de centrale toetsen eruitzien en hoe ze tot stand komen? In de onderstaande video worden de activiteiten en de visie van het Steunpunt geïllustreerd. Deze video werd ontwikkeld door [Studio Monk](#) i.s.m. het Steunpunt.

Valorisatie

Feedback na de centrale toetsen: valorisatieteksten en e-cursussen

In april en mei 2024 maakten leerlingen in het vierde leerjaar lager onderwijs en het tweede leerjaar secundair onderwijs in Vlaanderen voor de eerste keer centrale toetsen (ook wel: 'Vlaamse toetsen'). Via [deze link](#) kan je een tekst vinden waarin de **verschillende soorten van feedback** bij de centrale toetsen worden voorgesteld.

Vanaf september 2024 ontvangen scholen de feedback op schoolniveau in een digitaal en interactief feedbackdashboard. Via [deze link](#) kan je meer uitleg vinden over de **wetenschappelijke analyses achter de schoolfeedback** bij de centrale toetsen.

Wil je aan de slag gaan met de schoolfeedback? Via [deze link](#) kan je de **e-cursussen** ('Schoolfeedback raadplegen en begrijpen' en 'Schoolfeedback inzetten voor schoolontwikkeling') raadplegen met **ondersteunend materiaal**.

Programma

PROGRAMMA

09:00 - 09:30
ontvangstruimte 01.02

Onthaal met koffie

09:30 - 09:45
auditorium 01.01

Plenaire opening: Vlaamse toetsen voor onderwijsontwikkeling
Departement Onderwijs en Vorming, algemene coördinatie Steunpunt
Centrale Toetsen in Onderwijs (UGent)

09:45 - 10:40
auditorium 01.01

Schoolteams samen aan de slag met schoolfeedback
prof. dr. Els Consuegra (VUB) en prof. dr. Katrien Struyven (UHasselt)

10:45 - 12:00
auditorium 01.01
zaal 00.4
zaal 00.5B

Keuzesessie 1
1A. Welke analyses gaan er aan schoolfeedback vooraf?
1B. Hoe zet je in op toetsmotivatie van leerlingen?
1C. Hoe houden de toetsen rekening met inclusie van leerlingen?

12:00 - 12:45
ontvangstruimte 01.02

Broodjeslunch

12:45 - 14:00
auditorium 01.01

zaal 00.4

zaal 00.5B

Keuzesessie 2
2A. Hoe ga je met de feedbackdashboards en de e-cursus schoolfeedback
voor het lager onderwijs aan de slag?
2B. Hoe zijn de vaardigheidsniveaus voor leesbegrip en wiskunde secundair
onderwijs ontwikkeld? En hoe interpreteer je ze?
2C. Hoe zet je in op toetsmotivatie van leerlingen?

14:00 - 14:15
ontvangstruimte 01.02

Koffiepauze

14:15 - 15:30
auditorium 01.01

zaal 00.4

zaal 00.5B

Keuzesessie 3
3A. Hoe ga je met de feedbackdashboards en de e-cursus schoolfeedback
voor het secundair onderwijs aan de slag?
3B. Hoe zijn de vaardigheidsniveaus voor leesbegrip en wiskunde lager
onderwijs ontwikkeld? En hoe interpreteer je ze?
3C. Welke analyses gaan er aan schoolfeedback vooraf?

15:30 - 16:15
auditorium 01.01

Plenaire afsluiting
dr. Evelyn Goffin (UAntwerpen)

16:15 - 17:30
ontvangstruimte 01.02

Receptie

Koffiepauze

Ontvangstruimte

PROGRAMMA

09:00 - 09:30
ontvangstruimte 01.02

Onthaal met koffie

09:30 - 09:45
auditorium 01.01

Plenaire opening: Vlaamse toetsen voor onderwijsontwikkeling
Departement Onderwijs en Vorming, algemene coördinatie Steunpunt
Centrale Toetsen in Onderwijs (UGent)

09:45 - 10:40
auditorium 01.01

Schoolteams samen aan de slag met schoolfeedback
prof. dr. Els Consuegra (VUB) en prof. dr. Katrien Struyven (UHasselt)

10:45 - 12:00
auditorium 01.01
zaal 00.4
zaal 00.5B

Keuzesessie 1

- 1A. Welke analyses gaan er aan schoolfeedback vooraf?
- 1B. Hoe zet je in op toetsmotivatie van leerlingen?
- 1C. Hoe houden de toetsen rekening met inclusie van leerlingen?

12:00 - 12:45
ontvangstruimte 01.02

Broodjeslunch

12:45 - 14:00
auditorium 01.01

Keuzesessie 2

zaal 00.4

- 2A. Hoe ga je met de feedbackdashboards en de e-cursus schoolfeedback voor het lager onderwijs aan de slag?
- 2B. Hoe zijn de vaardigheidsniveaus voor leesbegrip en wiskunde secundair onderwijs ontwikkeld? En hoe interpretere je ze?
- 2C. Hoe zet je in op toetsmotivatie van leerlingen?

zaal 00.5B

14:00 - 14:15
ontvangstruimte 01.02

Koffiepauze

14:15 - 15:30
auditorium 01.01

Keuzesessie 3

zaal 00.4

- 3A. Hoe ga je met de feedbackdashboards en de e-cursus schoolfeedback voor het secundair onderwijs aan de slag?
- 3B. Hoe zijn de vaardigheidsniveaus voor leesbegrip en wiskunde lager onderwijs ontwikkeld? En hoe interpretere je ze?
- 3C. Welke analyses gaan er aan schoolfeedback vooraf?

zaal 00.5B

15:30 - 16:15
auditorium 01.01

Plenaire afsluiting

dr. Evelyn Goffin (UAntwerpen)

16:15 - 17:30
ontvangstruimte 01.02

Receptie